

▼ ตัวนี้กำลังเป็นลูกนก ปักยังสั้นๆ

นกแว่นตาขาว (เมะจิโระ)

กับดอกบ๊วย

สัญลักษณ์ฤดูใบไม้ผลิ

| กณัญญา มัทธูระ |

ในที่สุดความหนาวเย็นในฤดูหนาวปีนี้ก็สิ้นสุดลง อุณหภูมิเริ่มอุ่นขึ้น ดอกบ๊วยก็ทยอยบานตั้งแต่ปลายเดือนกุมภาพันธ์ แต่ปีนี้นกแว่นตาขาวกลับไม่โผล่มาให้เห็นตามไร่ บ๊วยเช่นทุกปี ไม่ว่าจะเป็นที่เกียวโด โอซากา หรือที่นารา เพื่อน ๆ ช่างภาพหลายคนพากันงงงวยว่าเกิดอะไรขึ้น

นกแว่นตาขาว มีชื่อในภาษาญี่ปุ่นว่า “เมะจิโระ” แต่เขียนเป็นตัวหนังสือจีนว่า 縹眼兒 (ซู กังจิ) แปลตรงตัวได้ว่า “นกน้อยที่มีรอบตาเหมือนปักด้วยไหม” คนโบราณช่างสังเกตจริง ๆ รอบตาสีขาวของมันนั้นนูนออกมานิด ๆ และซ้อนกันด้วยขนสีขาวดั่งเอาไหมมาปักไว้จริง ๆ แม้จะโตผสมพันธุ์ได้ ขนาดของพวกมันก็ยาวเพียง 12 เซนติเมตร เล็กกว่านกกระจอกเสียอีก แม้จะกางปีกทยานออกบินก็มีลำตัวเพียง 18 เซนติเมตรเท่านั้น เกล็ดขนอยู่ด้านหลัง และปีกที่เป็นสีเขียวเข้มทั้งตัวผู้และตัวเมีย มีถิ่นฐานในญี่ปุ่น เกาหลีใต้ เวียดนามจนถึงอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ตมอรัตรวันออก ฯลฯ

ความที่อาหารหลักของพวกมันเป็นน้ำหวานในดอกไม้ ผลไม้ ช่วงเล็ก ๆ จะกินแมลงบ้าง จึงทำให้ไม่มีพิษภัยต่อเกษตรกร เสียงร้อง “จี้ จี้” ผ่วเบา และไพเราะ พร้อมกับนิสัยที่ไม่กลัวผู้คน

บินเวียนวนไปมารอบต้นไม้ ดอกไม้ มีกริยาทำทางน่าเอ็นดู ทำให้ผู้คนถูกใจพวกมันมาก ผู้รับบอกว่าในช่วงฤดูหนาวที่อาหารการกินไม่พอ หากใครเลี้ยงสัตว์ที่ผาครั้ง หรือวางน้ำหวานไว้ที่ระเบียงห้อง พวกมันก็จะพากันแวะเวียนมากินบรรเทาความหิว เราจึงเห็นแว่นตาขาวได้บ่อย ๆ ตลอดปี แต่จะมากเป็นฝูงใหญ่ก็ต่อเมื่อดอกไม้เริ่มบาน โดยเฉพาะดอกบ๊วย และซากุระของโปรดของพวกมัน

แม้แว่นตาขาวจะเป็นนกที่พบบ่อย เวลาไปชมดอกบ๊วยตามวัดพุทธ ศาลชินโต หรือไร่บ๊วย แต่คนญี่ปุ่นจำนวนไม่น้อยก็หลงเข้าใจผิดว่าพวกมันคือนกไนติงเกล หรือ “อุซุยสุ” อยู่บ่อย ๆ จนต้องกระซิบบอกว่าไนติงเกลจะสีออกน้ำตาลอ่อน ๆ ไม่กินน้ำหวาน แต่ชอบกินแมลงเป็นอาหาร ค่อนข้างระวังตัวมาก เพียงได้ยินเสียงคน มันก็จะบินหนีเข้าไปในพงป่า และความที่พวกมันมักส่งเสียงร้องในต้นฤดูใบไม้ผลิถึงเป็นจังหวะ “โอะ โอะเคะ เคียว” กังวาลไพเราะมาก จึงกลายเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของฤดูใบไม้ผลิในญี่ปุ่น

ว่ากันว่าเหตุผลที่ผู้คนแม้ในทุกวันนี้หลงเข้าใจผิดว่าแว่นตาขาว คือ ไนติงเกลมาจากเพลง โบราณที่พรรณนาฤดูใบไม้ผลิ

ว่า “อุเมะ นิ อุยสุ” ซึ่งแปลตรงตัวได้ว่า “ดอกบ๊วย และนกใน庭เกล” บางคนมองว่าคนโบราณเข้าใจผิดว่าเจ้านกตัวเขียว ๆ ที่พากันมาดูดน้ำหวานของดอกบ๊วยนั้นคือ “อุยสุ” หรือใน庭เกล แต่บางคนก็บอกว่าผู้แต่งเพลงโบราณ ต้องการสื่อเพียงแต่ทั้งดอกบ๊วย และใน庭เกลต่างเป็นเครื่องเตือนว่า ฤดูใบไม้ผลิ มาเยือนแล้วเท่านั้น

ศัพท์ภาษาญี่ปุ่นอีกคำหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับแวนตาขาว คือ “**เมะจิโระโอชิ**” แปลตรงตัวได้ ว่า “**เบียดเสียดกัน**

แน่นดังนกเมะจิโระ” แวนตาขาวมักจะวาง และฝึกไข่ราวเดือนเมษายน ถึงกรกฎาคม มักออกหากินกันเป็นคู่รักสะอาด ชอบเล่นน้ำ คอยเก็บเศษมูล เศษขยะออกจากรังทุกวัน เวลาเกาะพักหรือหลบนอนบนกิ่งไม้ก็มักเบียดเสียดกันเป็นคู่หรือเป็นฝูงเต็มกิ่งไปหมด สีเขียว

▲ แวนตาขาวมักบินไปมาระหว่างกิ่งบ๊วยพันธุ์ฮอย

▲ ยามบ๊วยบานเต็มที่จะเป็นสีชมพูอ่อนหวาน

▲ ลับของแวนตาขาวสามารถดูดน้ำหวานในเกสรได้

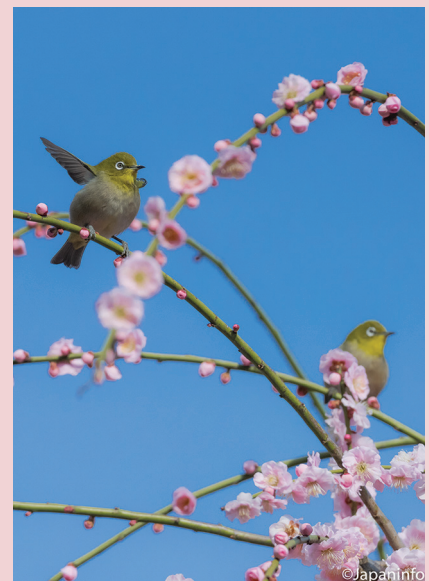
ของพวกมันเหมือนสีของใบไม้ จึงช่วยอำพรางตนจากศัตรูได้ วลีที่ว่า “เมะจิโระโอชิ” จึงถูกนำมาใช้เป็นคุณศัพท์อธิบายความหนาแน่นเบียดเสียด เช่น ลินค้าบนห้าง ร้านค้าบนถนน ผู้คนที่ต่อแถวเรียงรายขึ้นรถไฟ ฯลฯ “เมะจิโระโอชิ” ยังเป็นชื่อการละเล่นที่ผู้คนพากันเบียดนั่งบนเก้าอี้ยาว ๆ บีบให้ผู้ที่นั่งริมอีกด้านหนึ่งตกเก้าอี้ไปด้วย

ปัจจุบันนี้ไม่มีการจับนกหรือเลี้ยงนกไว้ดูเล่นในกรงตามบ้านเรือนต่าง ๆ นับตั้งแต่ทางการออกกฎหมายอนุรักษ์นกป่าในปี 2011 (ยกเว้นกรณีที่เคยเลี้ยงมาก่อนหน้านั้น) ก่อนหน้านั้นตั้งแต่สมัยเฮอันเป็นต้นมา บรรดาขุนนางราชวงศ์ต่างนิยมเลี้ยงนก และมีการประชันความงามของเสียงนกกัน นกแวนตาขาวก็เคยถูกเลี้ยงเพื่อแข่งขันเสียงร้อง (นาคิอาวาเซะ) เช่นกัน การแข่งขันที่ว่าเป็นที่นิยมมากในหมู่ชนชั้นสูง จนมีการจัดอันดับโยโกสุนา ดังนั้นกุโมโนในสมัยเมจิเรื่อยมา จนถึงหลายสิบปีก่อนหน้านี้ แต่หลังจากมีการก่อตั้งชมรมอนุรักษ์นกขึ้นทั่วประเทศ การเลี้ยงนกเพื่อแข่งขัน และพนันเสียงร้องก็ค่อย ๆ เลิกหายไป

ผู้เขียนเป็นอีกคนหนึ่งที่ชอบเฝ้ามอง และถ่ายภาพเจ้านกแวนตาขาวนี้มาก หลังจากได้เห็นพวกมันมากมายที่ไร่บ๊วยหลังศาลโตเมียวจิเทมมังงู ทางตอนใต้ของเมือง

▲ มากันเป็นฝูง

▲ ทางปีกสั้น ๆ อย่างมันใจ

โอซากา รวบรวม 5-6 ปีมาแล้ว หลังจากนั้นก็ลงทุนซื้อเลนส์เทเลยาว 150-600 mm เอาไว้ถ่ายพวกมันโดยเฉพาะ ฤดูใบไม้ผลิของผู้เขียนทุกปี จะต้องเริ่มจากการไปตามหาพวกมัน ปีนี้ไปที่ศาลชินโตที่วานี้โอกิ ล่าไปกว่าปีทั่วไปราว 10 วันเพราะอุณหภูมิยังต่ำ ดอกไม้บานช้า แต่ปรากฏว่าเห็นไกลๆ แคตัวเดียว วันรุ่งขึ้นจึงย้ายไปที่ไร่บิวยใกล้ปราสาทโอซากา ก็ไม่พบพวกมันอีก ลองถามเพื่อนๆ

กว่า 300 ต้นกำลังบานสะพรั่ง พอเข้าเฝ้าเข้าไปในไร่หลังศาลได้ไม่กี่นาทีเท่านั้น ก็ได้พบกับฝูงนกแว่นตาขาวราวกว่า 30 ตัวที่บินเวียนวนจากต้นหนึ่งไปอีกต้นหนึ่งอย่างไม่ติดกับผู้คนที่มาห้อมล้อม กลิ่นหอม และสีหวาน ๆ ของดอกบิวยยิ่งงดงาม เมื่อมีฝูงแว่นตาขาวสีเขียวสดบินโฉบไปมา คุณภาพคุณลงพากันขึ้นทักไม้ใหญ่โตว่า “อุยสุ ตะ อุยสุ ตะ” ลุงข้าง ๆ ต้องบอกว่า “ไม่ใช่อุยสุ ใส่น้เมะจิระ”

รอบแรกได้ภาพแว่นตาขาวกับบิวยมาสะใจ แต่เหมือน

ยังไม่อิ่มเอมพอ สามวันต่อมาจึงลากกระเป๋าแบกเลนส์เทเลคู่ใจไปที่สวนสาธารณะทสุมิเรียวกุจิทางตะวันออกของโอซากาอีกครั้ง คราวนี้ไม่ผิดหวัง อากาศอุ่นจนเกือบร้อน ซากุระพันธุ์โอคาเมะต้นไม่สูงใหญ่ ดอกดก

▲ กับ Okame-zakura บ้าง ชมพูเข้มขึ้น

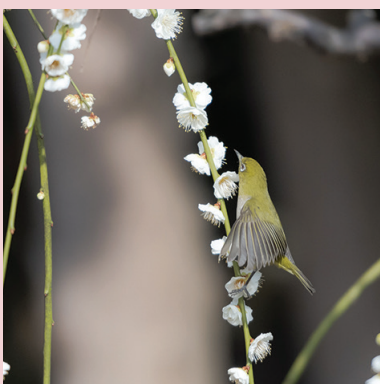
▲ ตัวนี้ค่อนข้างใหญ่

▲ Okame-zakura หน้าคว่ำแสงสว่าง แว่นตาขาวต้องดูคาน้ำหวานจากข้างล่างดอก

▲ สีเขียวของแว่นตาขาวกับสีชมพูสดของซากุระตัดกันงาม

▲ ยับตัวมันลงตลอดเวลา

▲ ใช้ปีกพองตัวคล่องแคล่ว

ช่างภาพดู หลายคนก็บ่นว่าไม่เห็นแว่นตาขาวกันเลย เพื่อนบางคนสงสัยว่าพวกมันจะล้มตายเพราะใช้หัวदनกหรือเปล่า ฟังแล้วเล่นเอาใจพ้อ ไปพักใหญ่

ท้ายสุดหลังนั่งหาข้อมูลสักพัก จึงจับรถด่วนจากสถานี นัมบะไปที่ศาลยูกิในเมืองทสุ จังหวัดมิเอะ ซึ่งบิวยพันธุ์ย่อย

สีสดเห็นแต่ไกลเต็มไปด้วยฝูงนกแว่นตาขาวถ่ายกันเพลินเลย

ดูเหมือนว่านกแว่นตาขาวที่อยู่ประจำถิ่นเป็นคู่ ๆ นั้นจะยังคงหากินที่เดิมกันเป็นประจำ ส่วนฝูงแว่นตาขาวอพยพนั้น จะบินขึ้นเหนือล่องใต้หาแหล่งดอกไม้บานกันเป็นหลัก

ปีนี้ทางคันไซหนาวมาก และหนาวนานกว่าฝูงจะขึ้นมาปรากฏตัวก็ล่วงเข้าเกือบกลางเดือนมีนาคม ล่าไปกว่าปกติเกือบ 10-12 วัน

นกตัวเล็ก ๆ เหนียวสามารถทำให้ผู้คนที่ยืนลิ้มความเครียด ความกังวลจากโรคระบาด หรือจากสงครามได้ไม่น้อยเลย หวังว่าในปีต่อ ๆ ไป โลกเราจะสงบทั้งจากโรคระบาด ทั้งจากสงคราม หันมาจริงจังกับการอนุรักษ์แก้ไขสภาพโลกร้อน เพื่อที่นกน้อยทั้งหลายจะหากินได้ปกติ และเพื่อส่งมอบอากาศน้ำ และดินที่สะอาดให้กับลูกหลานของเราเองได้ด้วย